

Asia: VN/35314/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleiset huomiot:

Esityksellä on yhteys valmiuslain kokonaisuudistukseen, jota koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle elokuussa 2026. Siviilipalveluslaki on tarkoitus linkittää vahvemmin osaksi suomalaisen kokonaisturvallisuusmallin toteuttamista, yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista ja strategisten tehtävien toimeenpanoa. Yhdessä valmiuslain kanssa siviilipalveluslain uudistaminen mahdollistaa laajemman keinovalikoiman poikkeusolojen ja häiriötilanteiden hallinnalle myös hyvinvointialueella. Hyvinvointialue lausui valmiuslakiuudistuksesta aiemmin tänä vuonna.

Siviilipalveluslain muutos mahdollistaa siviilipalvelusvelvollisten ja siviilipalveluksen reservin hyödyntämisen myös muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa. Hyvinvointialue on myös luonteva siviilipalveluun kuuluvan työ- tai täydennyspalvelun suorituspaikka. Siviilipalvelu eri muodoissaan voidaan suorittaa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen ja väestönsuojelun tehtävissä.

Yleisesti lakiesitys on kannatettava ja hyvin perusteltu. Se laajentaa mahdollisuuksia hyödyntää siviilipalvelusvelvollisia ja siviilipalveluksen reserviä hyvinvointialueen toiminnan tukena eri sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävissä. Velvollisia voidaan sijoittaa avustaviin tehtäviin myös hallinnollisissa tehtävissä.

Pykäläkohtainen tarkastelu:

3§ Siviilipalveluksen sisältö

Lakiin esitetään lisättäväksi uusi palveluksen osa eli siviilipalveluksen reservin palvelu suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa. Tämä palvelee hyvinvointialueiden varautumista. Pykälään esitetään lisättäväksi myös siviilipalveluksen aikaisen koulutusjakson sisältöä kuvaava säännös, jonka mukaan koulutuksen on tarkoitus tukea kansalaisvalmiuksia, antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimeen liittyviä yleisiä valmiuksia. Lisäksi ehdotetaan, että siviilipalvelukseen kuuluva työpalvelu suoritettaisiin yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta sekä varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa tukevissa tehtävissä. Koulutus- ja työpalvelujakso tukee kaikkia varautumisvelvollisia viranomaisia mukaan lukien hyvinvointialueita.

Siviilipalveluksen sisällössä olisi syytä säätää tarkoilla lainkohtaviittauksilla, missä Valmiuslain 3 §:n mukaisissa poikkeusoloissa siviilipalveluksen reservi voidaan määrätä palvelukseen. Ehdotettu muotoilu viitanee voimassa olevan Valmiuslain 3 § kohtiin 1, 2, 4 ja 5. Vaikka valmiuslakia ollaan säätämässä uudelleen, olisi siviilipalveluslaissa syytä viitata nykyiseen valmiuslakiin tarkasti epäselvyyksien välttämiseksi.

4§ Koulutus- ja työpalvelujakson kesto

Koulutusjakson pituuden pidentäminen enintään 8 viikkoon (nykyisin 4 viikkoa) palvelee hyvinvointialueen varautumisen tarpeita, koska koulutettavia voidaan perehdyttää kattavammin esimerkiksi avustaviin väestönsuojelu-, evakuointi- tai sote-tehtäviin. Lisäksi lakiesityksen mukaan voitaisiin poikkeusoloissa määrätä henkilö suoraan viranomasta avustaviin tehtäviin ilman koulutusjaksoa.

10§ Velvollisuus huomioida siviilipalvelus valmiussuunnittelussa

Lakiesityksen mukaan hyvinvointialueen tulee valmiussuunnittelussaan huomioida siviilipalvelusvelvollisten mahdollinen hyödyntäminen eri avustavissa tehtävissä. Perusteluiden mukaan siviilipalvelusjärjestelmä huomioidaan suhteellisen harvoin valmiussuunnittelussa. Muutosesitys on kannatettava ja se systematisoi valmiussuunnittelua myös tämän osalta.

15§ Siviilipalveluspaikan määrääminen

Pykälää muutetaan siten, että siviilipalvelusvelvollinen voi suorittaa työpalvelun omassa organisaatiossa, mutta ei kuitenkaan omassa tehtävässä. Tämä on keskeistä hyvinvointialueen näkökulmasta, koska toimintamme on hyvin laajaa ja palveluspaikkojen rajaaminen oman organisaation ulkopuolelle voisi olla kriittistä jatkuvuuden varmistamisen näkökulmasta. Siviilipalvelusvelvollisten osaamista voidaan näin hyödyntää laajasti sote- ja pelastuspalveluissa, mutta myös niitä tukevissa muissa tehtävissä.

16a§ Siviilipalveluspaikan siirto palveluksen aikana

Koulutus- tai työpalvelujaksoa suorittava siviilipalvelusvelvollinen voidaan määrätä Siviilipalvelukeskuksen toimesta ja yleisen edun nimissä viranomaista avustavaan tehtävään enintään 14 vuorokaudeksi. Siviili-palvelukeskus voi tehdä siirtomääräyksen kuulematta palveluspaikkaa tai siviilipalvelusvelvollista. Perusteluiden mukaan kiireellinen siirto voisi olla tarpeen esimerkiksi terveydenhuollon lisääntyneitä tehtäviä turvattaessa. Esitys parhaimmillaan lisää keinovalikoimaa henkilöresurssien ketterään kohdentamiseen, mutta toisaalta pahimmillaan se voi uhata hyvinvointialueen omaa riittävää ja ennakkoon suunniteltua tilanteenhallinnan resurssia.

Hyvinvointialueen varautumisen näkökulmasta pykälän käyttö vaatisi suunnittelua siviilipalvelusresurssin käytöstä perusteluiden esimerkeissä kuvatuissa häiriötilanteissa. Pykälässä olisi syytä säätää myös ehdoista, joilla palveluksessa olevia voidaan siirtää, mikäli näiden palvelus on ehdottoman tärkeää palveluspaikalle. Ehdotettu muotoilu mahdollistaisi sen, että hyvinvointialueella A palvelustaan suorittava voitaisiin siirtää ehdotuksen mukaisesti 14 vuorokaudeksi palvelukseen hyvinvointialueelle B, B:n pyynnöstä. Mikäli esimerkiksi laaja suuronnettomuustilanne koskisi molempia hyvinvointialueita A ja B, jättäisi nykyinen muotoilu mahdollisuuden sille, että palveluksessa oleva siirrettäisiin ilman harkintaa alueelta A alueelle B, vaikka alueella A olisikin tarve hyödyntää palveluksessa olevaa omassa tilanteen hallinnassaan.

18§ Siviilipalvelukseen hakeminen erityisolissa

Käsite "erityisolot" ei ole kokonaisturvallisuuden sanaston mukainen käsite kuvaamaan häiriötilanteita tai poikkeusoloja. Ehdotetaan käsitteen tarkastamista uudelleen.

33§ Lykkäyksen keskeyttäminen poikkeusoloissa

Siviilipalvelusvelvollisen palveluksen lykkäys voidaan keskeyttää, mikäli se on tarpeellista viranomaisten tukemiseksi poikkeusoloissa. Pykäläesitys on uusi ja hyvinvointialueen varautumisen näkökulmasta oikea ja perusteltu.

38§ Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet

Siviilipalvelusvelvollisen vaitiolo-velvollisuuden lisääminen tervetullut ja se tekee näkyväksi julkisuuslain säätämän velvoitteen. Tämä on erittäin keskeistä huomioida siviilipalvelusvelvollisen perehdyttämisessä esimerkiksi sosiaalipalvelujen tehtäviin.

39§ Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus.

Koulutusjakson aikaisten 40 viikkotunnin enimmäismäärän poistaminen on mietinnössä perusteltu hyvin. Enimmäismäärän poistaminen helpottaa intensiivisempien koulutusjaksojen suunnittelua/toteutusta, mutta myös mahdollisia tilanteita, joissa viranomaiset tarvitsevat

kiireellistä apua. Tämä palvelee myös hyvin-vointialueen mahdollisesti nopeastikin muuttuvia tarpeita.

46§ Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito

Kuten muistiossa on perusteltu, poikkeusoloissa toimivien organisaatioiden vaikean tilanteen helpottamiseksi olisi tärkeää, että ne voisivat saada palvelukseensa siviilipalvelusta suorittavia mahdollisimman vähäisellä rasitteella. Ehdotuksen mukaan Siviilipalvelukeskus vastaisi poikkeusoloissa siviilipalveluksen aikaisesta ylläpidosta, etuuksista ja kustannuksista. Hyvinvointialueen näkökulmasta siviilipalvelusta suorittavien reservi näyttäytyy tätäkin kautta joustavana poikkeusolojen tilanteenhallinnan lisäresurssina.

59§ Täydennyspalveluun määrääminen

Täydennyspalveluksen sisällöksi ehdotetaan myös viranomaisia avustavia tehtäviä. Esitetty lisäys on hyvinvointialueen näkökulmasta tervetullut. Täydennyspalvelujaksoa suorittavat voivat toimia nopeallakin aikataululla viranomaisia avustavissa tehtävissä ja heidän palvelujaksonsa voidaan muuttaa viranomaisia avustavaksi työksi. Myös esitys täydennyspalvelujakson välittömästä käynnistämisestä tukisi tätä tavoitetta.

63a§ Kertauspalveluksen järjestäminen ja 63b§ Kertauspalvelukseen määrääminen

Kertauspalvelus terminä on uusi siviilipalvelusreservin käytön yhteydessä. Kertauspalveluksen järjestäminen on esityksessä perusteltu hyvin. Hyvinvointialueen henkilöstöressurssista merkittävä osa on varattu puolustusvoimien poikkeusolojen aikaiseen vahvuuteen ja esitetyllä siviilipalveluksen reservin kertauspalveluksella voitaisiin kouluttaa siviilipalvelusreserviä hyvinvointialueen poikkeusolojen aikaisiin tukeviin tehtäviin. Kertauspalvelu täydentää hyvinvointialueen resurssien uudelleen ohjauksen keinovalikoimaa, vaikka ensisijaisena keinona onkin siviilipalveluksen työ- ja täydennyspalvelua suorittavat velvolliset. Siviilipalvelukeskus voisi määrätä kertauspalveluun 14 vuorokaudeksi kerrallaan.

Kertauspalveluksen suorittaminen viranomaisia avustavissa tehtävissä tukee hyvinvointialueiden varautumista ja onnistuneesti järjestettynä mahdollistaa poikkeusolojen aikaiseen tehtävään kouluttamisen normaalioloissa. Tällaisen järjestelmän luominen edellyttää kultakin hallinnonalalta kansallista ohjausta siviilipalvelusressurssin käyttämisestä poikkeusoloissa.

64§ Siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa

Yleisesti luvun 9 keskeiset muutokset liittyvät siihen, että siviilipalveluksen reserviä voitaisiin hyödyntää myös muissa kuin sotilaallisen voimankäytön poikkeusoloissa ja että sitä ei ole sidottu puolustusvoimien reservin ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon käynnistämiseen. Siviilipalveluksen reservin käyttömahdollisuuksien laajentaminen on hyvinvointialueen näkökulmasta

erittäin kannatettava muutos, vaikka ensisijaisena resurssina käytettäisiin edelleen siviilipalvelusta sillä hetkellä suorittavia.

Toisessa momentissa säädettävien vapautusperusteiden kynnyksen tulee olla riittävän korkea, jotta reservin käyttö poikkeusoloissa on tehokkaasti mahdollista. Vapautusperusteista olisi tarpeen säätää esimerkiksi asetuksella.

67§ Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi.

Pykälän toisessa momentissa viitataan sekä valmiuslakiin, että mitä ilmeisimmin nyt säädettävän lain 31 §:n muotoilulla "Siviili- ja lisävarannon Siviilipalveluksen reservin ja varareservin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen jätetään kutsumatta myös siviili-palvelusvelvollinen, joka toimii 31 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tehtävässä."

Ehdotetussa säädöksessä 31 §:ssä ei ole kolmatta momenttia, mutta siinä esitetään lykkäysperusteena olevan samat tehtävät, jotka luetellaan 61 §:n kolmannessa momentissa. Tekstissä oletettavasti on tarkoitus viitata tähän pykälään.

73 a ja b§ Kertauspalveluvelvollisuuden ja palvelusvelvollisuuden rikkominen

Kertauspalveluvelvollisuuden ja palveluvelvollisuuden rikkominen säädettäisiin rangaistavaksi ja säädökset olisivat uusia. Näiden voidaan osaltaan katsoa luovan varmuutta hyvinvointialueen poikkeusolojen aikaisten henkilöresurssien suunnittelulle.

Ranta Elina

Pirkanmaan hyvinvointialue - Vs. strategiajohtaja Tuukka Salkoaho,
Pirkanmaan hyvinvointialue